

מופיע בגיליון "שבת" של רבני צהר, פרשת נח תשע"א

הפייסבוק כמגדל בבל מודרני

יונה גודמן

לכתוב תגובות תוך שימוש בשם האמתי. לבטח לא לתת פרטים חסויים כמו כתובת, טלפון ושם מוסד הלימודים. המניע להדרכה זו הייתה בטיחותית, והיא שימשה אמצעי הגנה מפני סוטים וגנבים כאחד. אך תוצאת הלואי שלה הייתה גם שמירה על הפרטיות באשר היא.

והנה, הגיע הפייסבוק וטרף את הקלפים. כדי לפגוש חברים ו"להיות מקובל ואהוב" – חייבים לחשוף כמה שיותר פרטים אישיים. "חייבים" לכתוב בנוסף לשמי האמתי גם את מקום המגורים, את שם בית הספר וכו'. זאת שמא מי ממכריי יחפש "חברים" על ידי הרצת שם בית הספר במנוע החיפוש. הפייסבוק יצר מהפך תפיסתי שכתוצאה ממנו כל המידע האישי שלי, כולל תמונותי, חשוף לעיני העולם כולו. אך זו רק ההתחלה. תרבות הפייסבוק מתבטאת בכתבה אין-סופית של דברים אישיים המוצגים תדיר לעיני כול: כיצד רבתי עם אימא שלי ש"נורא מעצבנת", מדוע רינת ברוגז עם מיכל, את דעתי על המורה רחל ומשקלה וכן שלל "תובנות" על חיי החברה של חבריי. זאת ועוד, הדבר המרכזי שאני מעלה לעמוד שלי בפייסבוק הן תמונותיי. תמונות שלי מהטיול השנתי, כולל מהשחייה במעיין (עם בגדי ים), תמונות ממסיבת הפגימות של כל החברות שלי (לבשות פיג'מה) ועוד. כל זה חשוף (תרתי משמע) כל הזמן לעיני כולם: הבנים, הבנות, סתם נוער משוטט ברשת ועוד. כולם

לנגד עינינו העולם הולך ונהפך ל"משפחה אחת" המדברת "שפה אחת". הבעיה היא שהמשפחה נראית יותר ויותר אמריקאית. שפתה העיקרית היא אנגלית ותוכני הפנאי שלה מבטאים לעתים קרובות את החלק הרדוד של התרבות המערבית. אין זה מקרה שבכל רחבי העולם נוצרות ריאקציות קרתניות למשפחתיות זו, החל מתרבות הניו-אייג'י וכלה בהתעצמות הפונדמנטליזם העולמי המוכנה – בשם "ערכי המשפחה המסורתית" – לפרק את המשפחה הגלובלית (האמריקאית...) גם באמצעי טרור רצחניים. משפחתיות גלובלית זו עשויה להביא בכנפיה ברכה רבה, אך היא גם גובה מחירים רבים מכולנו. המחיר היותר מפורסם הוא שחיקת הלאומיות, עת כל גילוי של לאומיות בריאה מוצג אוטומטית כלאומנות פסולה הנתפסת כמי שרומסת את ערכי ההומניזם הקדושים.

ברם, בשורות אלו איני מבקש להצביע על המחירים שגובה המשפחתיות הקוסמופוליטית מהלאום, אלא דווקא מהפרט. השדה שבו נדגים בע"ה את דברינו הוא הפייסבוק, אשר במבט ראשון מאפשר דווקא לכל אחד לטפח את ייחודו ולעצב "דף בית" כרוחו, אך במבט שני הוא מטפח משהו אחר לגמרי, כפי שננסה לבאר.

כשהאינטרנט החל להתאזרח בחיינו, הכלל הראשון שלימדנו את ילדינו היה לא לחשוף פרטים אישיים ולא להשתתף בפורומים או

יכולים לקרוא את רגשותיי ואת מחשבותיי, כולל האישיים ביותר, ולצפות בתמונותיי, חלקן לאו דווקא צנועות.

אמנם, אם מתאמצים מאוד ובקיאים ברזי התוכנה, ניתן לבקש ממנה להסתיר את תמונותיי ואת הגיגי מעיני אלו שלא הוגדרו כחבריי. ברם, **רוב מוחלט** של צעירינו לא טורחים לעשות כן, ואף אלו שעושים זאת עדיין חושפים את מחשבותיהם ואת רגשותיהם בפני מאות צעירים וצעירות, שחלקם בקושי מוכרים ושאותם אישרו כ"חברים" שלהם. מה שמדהים הוא כי בתחילה, עת שאלתי צעירים מדוע הם תולים לעיני כל העולם את המידע האישי שלהם, הם השיבו ש"אין ברירה", כי אחרת חבריהם לא ימצאו אותם ברשת. אך לאחרונה אני פוגש תשובה אחרת שהולכת בערך כך: "מה יש? זה מה שאני מרגיש או חושב, ואיני מתבייש בכך. מי שרוצה מוזמן לקרוא ולהסתכל". החשיפה האישית שנחשבה בתחילה למציאות של "בדיעבד" נהפכה ל"לכתחילה" ונחשבת נורמטיבית.

במילים אחרות, המשפחתיות הגלובלית החובקת כול באה לביטוי בין השאר באיבוד הפרטיות. אין ערך לטיפוח עולם פנימי ומוצנע של מחשבה ומודעות והכול צריך להיות חשוף קבל עם ועדה. כשהכול מוצג ברשות הרבים, עצם תהליך עיצוב מעשיי והגיגי מושפע מהאופן שבו הם ייראו בעיני חבריי. נגד עינינו מתפתחת תרבות המשטיחה את האישיות ומחצינה את עולמה הפנימי. בל נתבלבל – הפייסבוק הוא רק דוגמה לתרבות שבה השאיפה של "ונעשה לנו שם" מושגת על ידי חשיפת מחשבותיי ורגשותיי בפרהסיה. מסר זה מוקרן גם דרך מרבית תכניות הריאליטי שבהן המתמודדים מספרים למיליוני צופים את מחשבותיהם הפנימיות ואת דעתם על אישיות חבריהם ומניעיהם הכמוסים. לנו נותר רק לדמיין

כיצד צעירים שגדלו בתרבות המטפחת השטחה והחצנה של רגשות ייכנסו בעתיד למערכת זוגית משמעותית האמורה להיות המסד למשפחה האמתית.

לסיכום, התהליך העכשווי של הפיכת העולם כולו ל"משפחה אחת ודברים אחדים" גובה מחיר לא רק מהלאומיות תוך שחיקת ההכרה בזכותה להתקיים, אלא גם מהפרטיות ומהעולם הפנימי שבו אמורה להתבצע עיקר עבודתו האישיותית של האדם. הפיתוחים הטכנולוגיים היוצאים לשוק בימים אלו, כגון יכולתך להציץ בצג הטלפון הנייד ולראות על מפה היכן פיזית נמצא כל אחד מחבריך (מהפייסבוק), ויכולתם לדעת היכן אתה נמצא פיזית, מהווים האצה נוספת של התהליך שעליו דיברנו. ובראי הפרשה: הפייסבוק עצמו לא דומה למגדל בבל ברצון למרוד בה, אך הוא בהחלט דומה לו בטיפוח האשליה של "כולנו משפחה אחת" בה פוּוּוּלם "חברים".

היות שבתהליכים הגלובליים יש גם חיוב, והיות שלא ניתן לבחור את הדור שבו ניוולד, לא כדאי לכלות כוחות בניסיון לשנות את המציאות הטכנולוגית. כדאי וחיוני להשקיע כוחות בהסברת המציאות ומשמעותה לילדינו, ובהכשרתם לחיות חיים פנימיים, מלאי משמעות, עומק ועדינות, בתוך עולם רווי החצנה; לסייע להם להבין כי מימוש הרצון של "ונעשה לנו שם" על ידי חשיפת עולמם הפנימי בכיכר השוק נידון לכישלון, וסופו של דבר יגלה האדם שהוא רק עזב את קדמונו של עולם ושקע בבקעה: "ויהי **בנסעם מקדם – וימצאו בקעה**...".

הכותב הוא ראש תחום חינוך אמוני במכללת אורות ישראל.
לניתוחים חינוכיים נוספים הרץ בגוגל את המילים:
"הארות חינוכיות להורים"